

Эбэрдэ!

Ытыктабыллаах Саха сириг олохтоохторо!

Эһигини Россия Федерациятын Конституциятын күнүнэн эбэрдэлиибин!

Дойду сүрүн сокуонугар олобуран, биһиги 25 сыл устата иннибит дикти эрэпээхтик хардыылаан кэллибит. Бу кэмгэ Конституция нормалара уопастыба олоһор бизэстик киирдилэр. 1993 сыллаахха Конституцияны норуот бүтүтүүн куластатыйынан ылыны аныгы демократическай Россия историятын биир тутууа түгэниэн буолбута.

Бу докумуон граждэннар быраалтарын уонна конгулларын сүрүн мэхтиэстэ, быраал өттүнэн, судаарыстыбаннас, дойдубут тутулуга суох буолуутун уонна биир ньыгылым бөбө акылаатта буолла. Россия Федерациятын Конституцията

элбэх омуктаах Россия норуота демократическай судаарыстыбаны тутан таһаарарга дьулуһуутун бөбөргөттө, улахан суолталаах улартыгылар тахсалларыгар аартыгы арыйда.

Биһиги уопсай сорукпут – Россия Конституцията биллэрбит сыаннастарын харыстааһын.

Саха сирэ дойду быстылат сорботунан буолар, бэйэтин сиргэр-уотугар ил-эйэни бөбөргөтөр, өбүгэлэрин үгэстэрин уонна духуобунай сыаннастарын харыстыыр. Биһиги бүтүн Россияны кытта биир сомоһо буолан дойдубут чэчири сайдарын туһугар, олох араас эйгэтигэр дьон-сэргэ бэйэтин кыабын тоһору тутанан бөлөөхтүк, дьолуһук, сарсынтыга

эрэллээхтик олоһоругар кыһаллабыт.

Ийэ дойдуга таһтал, дойду сүрүн сокуонугар ытыктабыл санаттан сана, баһысканнаах баба санаалары олоххо киллэрэргэ, ыарахаттары туоруурга үрдүк көрдөрүүлэри ситиһэргэ бизэ тирах буолаллар. Ол Саха сириг хас биридди олохтообун үтүөтэ.

Сахабыт сириг бары олохтоохторугар чэгиэн доруобуйаны, дьолу-соргуну, эйэни уонна Аба дойдубут сайда-туһа туһарын туһугар сана кыаһылары баһарабын! Бары үтүөнү, сарсынты күнүгэ эрэли уонна дьыа кэргэн-күтүгэр этэннэ буолууну баһарабын!

Айсен НИКОЛАЕВ,
Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дархана.

Новости республики

В День Конституции юным якутянам вручили паспорта граждан РФ

В День Конституции РФ, 12 декабря, в Зале Республики шестеро юных якутян получили паспорта граждан РФ. Главные документы в торжественной обстановке вручены

отличникам и хорошистам учёбы, многократным победителям и призёрам предметных олимпиад, научно-практических конференций.

«Я очень рад, что получил свой паспорт в такой важный для страны день – в День Конституции Российской Федерации. Это самый основной закон нашей страны», – сказал ученик 8 класса средней школы № 26 города Якутска Руслан Кузьмин. Руслан является победителем республиканского этапа НПК «Шаг в будущее», занимается исследованием выделения выхлопных газов автомобилей в городе Якутске.

Настя Татаринова учится в Маганской средней школе, постоянно участвует в олимпиадах и научно-практических конференциях. На днях Настя стала призёром международного конкурса

и художественных проектов по космонавтике «Звёздная эстафета», проведённом в Подмоскowie на базе Центра подготовки космонавтов имени Ю.А. Гагарина. «Я участвовала в медико-биологической и художественной секциях. В качестве добавки для питания для космонавтов предложила биопротекторы на основе ягеля и цеолита – желатиновые капсулы с порошком из цеолита и таблетки с ягелем», – рассказала школьница.

Анна Букина учится в Городской классической гимназии, хорошистка, многократный победитель и призёр предметных олимпиад, научно-практических конференций по французскому языку. Ксения Гантимурова из школы № 9 имени М. Кершенгольца тоже является

хорошистой учёбы, призёром городского турнира балетных танцев «Танцевальный олимп», творческого конкурса «Веселая радуга». Ученик школы № 20 имени Героя Советского Союза Фёдора Попова Евгений Дружянов – хорошист учёбы, член добровольческой организации «Шанс», призёр предметных олимпиад по географии, ученик школы № 17 города Якутска Дима Федоров – хорошист, многократный победитель и призёр городских и республиканских соревнований по борьбе халсагай.

Паспорта вручил Главный федеральный инспектор по Республике Саха (Якутия) Виктор Хохрин.

Пресс-служба Главы Республики Саха (Якутия) и Правительства Республики Саха (Якутия).

Улуус сонуна

Станиловский Чурапчы улууһугар сыһыаннаах 1978 сыллаагы дириг ис хоһоонноох докумуону аахта. Онно биһиги улуустан Карл Маркс, Эрилик Эристиин аатынан солхуостар оччотобуттандабынышефтэһэн хардарыта көмөлөһүлэлэрин туһунан этиллэр. Онон улуус нэһиликтэрин баһылыктара бу үтүө үгэни быспакка, салгыы үлэлээргэ биир санааны этиллэр. Үөрүүлээх чааска Чурапчы улууһун дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров, Нерюнгри оройуонун дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Виктор Селин эбэрдэлэтилэр. Дьаһал сүрүн ыалдьытынан РМЗ бастагы дириэктэрэ Николай Чаусский

НЕРЮНГРИ уонна ЧУРАПЧЫ добордоһуулар күүһүрэр

Ахсынньы 11-12 күннэригэр 189 киһилээх Чурапчы улууһун делегацията Нерюнгри оройуонугар бара сырытта. 1977 сылтан ыла олохтоомут добордуу сыһыан суолтата улаатар – үөрэх, култуура, тыа хаһаайыстыбатын сайдыыларыгар хардарыта биригэ үлэлээһинигэ сана дуоһабардар түһэрилиннилэр.

Улуус баһылыга Андрей Ногвицын тус дакылаатыгар эппитинэн, Илья Листиков 20-чэ сыл былааннаах үлэни ыппытын түмүгэр сибээһи баччаанна диэри тутан үлэлээбэт. Добордуу сыһыаммыт мэлдьи убаарабатыгар бабарда. Итиэннэ икки күннээх сырыы сүрүн сыалынан үлэ дуоһабардарын сангалыы түһэрсэн, «Якутголь», «Колмар» курдук бөдөн хампаанньаларга инникитин ыңнат дьон кэлэн үөрэнэрин уонна үлэлиир кыахтаабын туһунан эттэ.

Нерюнгри оройуонун баһылыга Виктор

буолла. Кини чурапчылар олус үлэһиттэрин, өрөспүүбүлүкэбэ наар инники кэжэбэ сылдыалларын, кинилэртэн өссө да элбэххэ үөрэнээххэ себүн бэллээтэ. Чурапчы дэлгээссийэтэ хас дабыны бөлөххө арахан үлэлээтэ. Ол курдук, доруобуйа харыстабылын үлэһиттэрэ оройуон киин баһыһаларыгар, үөрэх тэрилтэлэрэ оһуолаларга, колледжка, институтка сырыттылар, үлэни-хамнаһы билистилэр. Тыа хаһаайыстыбатын салаата эмиз тусла анал бырагыраамалаах үлэлээтэ. Биир сүрүн уратыбытынан А.А. Саввин аатынан кыраайы үөрэтэр мусуой быысталапката буолла. Нерюнгрилар дэлгээссийэ сорох анаарын таас хостуур карьерга, сир аныттан сылаас уу тахсар «Нахот» учаастагар илдьэн экскурсияллылар.

Бастагы күн киэһэтигэр, оройуон дьаһалтата былааннаабытынан, Үтүө Дьулуур сылын түмүктүүр

үөрүүлээх чааска сырыттыбыт. Иккис күн «Чурапчы» кэпэрэтиип бордуукусуйата атыга тахсан, олохтоохтор хамаатык атыыластылар.

Салгыы биһиги улуускут култуураба управлениета тэрийиитинэн, Нерюнгри олохтоохторугар «Ийэ Сир» испэктээги, ону тэнэ кэнсизэр көрдөрдүлэр.

Нерюнгри оройуонун салалтата тийбит дэлгээссийэни олус истинник көрүстэ. Салгыы дабыны добордуу сыһыан убаарабатын, икки улуус инники сайдыытыгар бизэ олох ууруллан, үлэбэ-хамнаска сана сабалаһыннар, сана ситиһиилэр биригэ биир кэлэ туруохтара диэн эрэнэбит.

Семен ЖЕНДРИНСКИЙ.

Улууса — бүгдүмүрү

Дьон-сэргэ доруобуйата туруктаах буоларын туһугар

Дириннээби участковой балыыһа РСФСР үтүөлээх бырааһа Семен Максимович Ананьев аатын сүгэр. Ахсынны 7 күнүгэр Дирин участковой балыыһата аһыллыбыта 50 уонна С.М. Ананьев төрөөбүтэ 80 үбүлүйдээх сылларыгар анаммыт үөрүүлээх дьаһал буолан ааста.

Устуоруйаттан кылгастык билиһиннэрдэххэ, 1965 сыллаахха атырдьах ыйын 11 күнүнээби хамыыһыа аактатыгар сөл түбэһиннэрэн, 167 нүөмэрдээх райсэбиэт исполкомун быһаарытынан, Дириннэ 25 куйкалаах балыыһаны тутуу былаана оңоруллубута. Норуот күүһүнэн үс сыл иһинэн сана балыыһа олоххо кириэр. Бу балыыһага бастакы кылаабынай бырааһынан С. М. Ананьев анаар. Урукку эбийиэктэр хаарбах туруктаах буоланнар, билигин Дириннээби участковой балыыһа урукку дьаһалта хонтуоратын өрөмүөннээн үлэни турар. Онуоха Хадаар, Уорба, Мэлдэхси фельдшерскэй-акушерскэй пууннарын хаачыйар.

Дьоро күн бу балыыһага араас сылларга үлэлээбит бэтэрээннэр, күн бүгүн үлэли-хамсыы сылдьар балыыһа кэлэктиибэ, улуустаабы киин балыыһа салаатта, С.М. Ананьев оҕолоро, аймактара, нэһилиэк дьаһалтата, уопастыбаннаһа муһуннулар. Сарсыарда балыыһа урукку түрбүт мизстэтигэр Мэнэ бэлиэ үөрүүлээх быһыыга-майгыга аһылынна, аал уоту оттон, айах тутан алгыс сизэртүөмэ толорулунна.

Күн иккис анаарыгар олохтоох култуура киинигэр үбүлүйдээх дьаһал үөрүүлээх чааһа ыытылынна. Муусука добуһуолунан кыһыл дорожка устун урукку сылларга үлэлээн-хамсаан ааспыт, доруобуйа харыстабылыгар дьонун кылааттарын киллэрсит бэтэрээннэри арыаллаан киллэрэн, сибэки дьөрбөтүн, балыыһа устуоруйатын сырдатар альбомнары туттардылар.

1977 сыл түмүгүнэн участковой балыыһа кэлэктиибэ көһөрүллэ сылдьар знамянан, "Москвич" массыына пуондатынан, грамоталарынан, дипломнарынан наҕараадаламмыта. 1980 сыллаахха Пятилетка түмүгүнэн көһөрүллэ сылдьар знамя үйэ-саас тухары балыыһага хаалбыта. Бу дьоро күн килбиэннээх үлэ бэлиэтэ буолбут бастакы кыһыл знамяны киллэрэр чизс кылаабынай бырааһынан үлэлээбит Д.В. Павлова, өр сылларга профсоюз бэрэссэдээтэллэринэн үлэлээбит А.П. Филиппова уонна А.А. Иванова, Социалистическай куоталаһы Знамятын күн бүгүн үлэли сылдьар кэлэктиип салайааччытыгар Н.Д. Павлова, профсоюз бэрэссэдээтэлинэн үлэлээбит С.И. Попова, Л.Г. Кирсанова тигистэ.

Дьоро күнү Чуралчы күэргэиз Аграфена Кузьмина, бу балыыһага үлэли сылдьыбыт Аммантан төрүттээх Александра Андреева ыллам

ырыаларынан кизгэттилэр. Улуустаабы киин балыыһа кылаабынай бырааһын солбуйааччы А.В. Седалищева үөрүүлээх чаас кэмигэр бу нэһилиэккэ ааспыт үйөтүтүс сылларыттан сабаалаан, күнбүгүнгэ дьэри доруобуйа харыстабыла сайдан кэлбит устуоруйатын, үлэлээн-хамсаан ааспыт үлэһиттэрин туһунан саас-сааһынан сиһилии билиһиннэрдэ, ону экран нөҥүө көрдөрүлүбүт хаартыскалар устуоруйа чакчыларын туһулаатылар.

Балыыһа аһыллытын саана, 70-с сылларга үлэлээн-хамсаан ааспыт кэлэктиип, ол кэмнэргэ кылаабынай бырааһынан үлэлээбит Д.В. Павлов, А.П. Илларионова, педиатр быраас В.В. Михайлова сценага ынырыллан тахсан, оччотооһу үлэлээбит кэмнэрин, бастакы быраастарын С.М. Ананьев үлэтин-хамнаһын туһунан ахтан-санаан ыллылар, үлэлээбит тэрилтэлэрэ үбүлүйдээх сылыннан эбэрдэлээтилэр, сырдык баҕа санааларын тизэрилэр.

Салгыы Холтобо нэһилиэгин балыыһа Б.П. Архипов, холтоболор биер дойдулаахтара, Ил Түмэн дьокутаата, Олимпийскай чөмпүйүн П.П. Пинигин, Чуралчы улуунун балыыһын экономикага уонна инвестиционнай политикага солбуйааччы И.К. Матвеев, улуустаабы киин балыыһа кылаабынай бырааһа А.И. Коркин, профсоюз бэрэссэдээтэлэ У.Д. Попова о.д.а. доруобуйа харыстабылыгар

өр сылларга үлэлээбит бэтэрээннэри, балыыһа кэлэктиибин истинник эбэрдэлээн туран, нэһилиэк, улуус, өрөспүүбүлүкэ үрдүкү салаататыттан анаммыт наҕараадалары доруобуйа харыстабылыгар таһаарылаахтык үлэлээн ааспыт бэтэрээннэргэ уонна күн бүгүн үлэли сылдьар үлэһиттэргэ дохсун ытыс тыаһын ортотугар туттардылар. Ол курдук, Ил Түмэн дьокутаата Павел Пинигин бу балыыһага күн сири көрбүтүн, оччолорго үлэли сылдьар эмчит М.Н. Адамова кинини төрөппүтүн, биер дойдулаахтарын доруобуйаларын туһугар сыраларын ууран туран үлэлээн-хамсаан ааспыт бэтэрээн үлэһиттэргэ сүгүрүйэрин, махтанарын, билигин кэлэктиипкэ эрэһэрин этэн туран, сахалыы харысхал бэлиэлээх хартыыһаны туттарда. Ону тэнэ сана балыыһа дьэиэтэ тутуллуутун болпуруостарын туруорса сылдьарын эттэ. Ону олохтоохтор үөрэ истибиттэрин дохсун ытыс тыаһынан бигэргэттилэр. Бу күн доруобуйа харыстабылын сайдытыгар дьонун кылааттарын киллэрсит Дирин участковой балыыһатын стоматолог бырааһа А.С. Петрова, лаборант С.Е. Пестерева Ил Түмэн Бочуотунай грамотатынан наҕараадаланнылар. Оттон СӨ суол хаһаайыстыбатыгар уонна тырааныспарга министиэристибэтин Бочуотунай грамотатын өр сылларга суолпардаабыт С.И. Карпов тутта.

Улуус дьаһалтатын уонна Сэбиэтин Бочуотунай грамоталарын уонна үрүм көмүс бэлиэни доруобуйа харыстабылын бэтэрээннэргэ Д.В. Павлов, А.П. Илларионова туттулар. Маны тэнэ Махтал суругунан М.П. Эверстов бэлиэтэнэ. Оттон Холтобо нэһилиэгин Бочуотунай грамотатын үгүс киһи тутта.

Улуустаабы киин балыыһа кылаабынай бырааһа А.И. Коркин, профсоюз бэрэссэдээтэлэ У.Д. Попова мустубут бары бэтэрээннэри, балыыһа кэлэктиибин эбэрдэлээн туран, дьон-сэргэ доруобуйата туруктаах буоларыгар туруулаһан үлэлээбит уонна таһаарылаахтык үлэли-хамсыы сылдьар үлэһиттэргэ Россияттан, өрөспүүбүлүкэттэн уонна улуустаабы киин балыыһаттан анаммыт наҕараадалары, махтал, эбэрдэ суруктары үөрүүлээх быһыыга-майгыга туттардылар. Ол курдук, медсизстэрэ Л.Г. Кирсанова "РФ Доруобуйа харыстабылын туйгуна" аат инэрилинэ. "СӨ Доруобуйа харыстабылыгар туйгуна" аат медсизстэрэлэргэ И.П. Тарасова, А.П. Тарасова, бэтэрээннэргэ К.Н. Данилова, А.А. Иванова, М.К. Эверстова инэрилинэ. Ону тэнэ Министэриститэ Бочуотунай грамоталарынан педиатр быраас О.П. Иванова, медсизстэрэ С.В. Аммосова, бэтэрээннэр Л.С. Макаров, Е.Н. Федулова, В.Н. Коркина наҕараадаланнылар. Итин сэргэ, Улуустаабы киин балыыһа, өрөспүүбүлүкэтээби профсоюз кэмистиэтин Бочуотунай грамоталарын, махтал суруктарын, харчынан бириэмийэни, үрүм көмүс бэлиэни үгүс киһи тутта.

Дьон-сэргэ доруобуйата туруктаах буоларыгар киэн билилэрин-көрүүлэрин, кыһамныларын ууран дьаныардаахтык үлэли сылдьар үрүм халааттаах аанньалларбытыгар чөлчөккө суох үлэлэригэр ситиһиилэри, дьон-сэргэ махталынан кынаттанан үрдүктэн-үрдүк дабайылары баҕарыабын.

Анна ЗАХАРОВА.

Утуо холобур

Бэйэ дьыалатын арыйда

Борис Петрович Горохов аста. Уһанарга аналлаах араас улууспутугар поэт, Саха сиригэр станоктары, оборудованиелары суруйааччыларын сойууһун чилиэтин Дьоккуускайтан, Бэстээхтэн, атын да быһытынан биллэр. "Талааннаах сирдэртэн булуталаан, эргэ дьэитин киһи барытыгар дьобурдаах" хочуолунайыгар туруортаата. Дьэиэ ортотугар элбэх үлэни онорор дииллэрини, киһи өссө — бэртээхэй (эрбиир, устуруустуур, хайытар, ууттүүр) станок туруоруллубут. Оттон уус.

Быйыл сэтинньи ыйга бизнес-былаан көмүскээн, Үлэнэн кытыы табыгастаах мизстэлэргэ хаачыйы киһини нөҥүө 152 тыһ. токарнай, шлифовальнай, фрезернэй солк. үбү ылан, столарнай сыах станоктар, ресмус устуруус бааллар. Араас кээмэйдээх кыра эрбиилэр,

стамескалар, илии устуруустара, ачарбаастар, о. д. а. аналлаах долбуурдарга ууруллан, кехөлөргө ыйанан тураллар.

—Дьэиэ-уокка туттуллар маллары—араас кээмэйдээх ороннору, холлопору, ыскааптары, олоппостору, атыттары даҕаны сакаас быһытынан оноробун. Атыга анаан эмиэ оноруом. Бэс маһы, туттар кырааскаларбын, угольниктары, силимнэри, о. д. а.

хантан көстөрүнэн атыылаһабын, сакаастаһабын. Мастарыскайга олохтоохтор уһаналларыгар чаас болдьоһон көнүллүөм. Уопсайынан мастарыскайбын туһанарга, сайыннарарга былаан элбэх. —дизн көпсир Борис Петрович Кини баҕа санаата туолуохтун.

Алексей СЛЕПЦОВ.

"ХОЛБОС" ПОТРЕБСОЮЗ 100 СЫЛА

Үбүлүйүнэн эбэрдэ!

1917 с. тэриллэбит бастагы кэлэрэтиилтэн сабалаан, үйэттэн ордук кэм устата таһаарылаахтык үлэлтэн кэлбит потребительской кооперация тэрилтэлэрэ, оччотоогу кэмтэн улуус социальнай-экономическай сайдыытыгар сурун кылааты киллэрсибиттэрэ. Оройун бары нэһиликтэринэн ас-үөл, таһаар, сап маһаһынара, остолобуойдар, бэкээринэлэр систиэмэлээхтик үлэлтэнэр, сөбүлүпкэ кизиник тэнийэн, нэһиликтэри үлэлтээх буолуутугар, олоҕо-дьаһаҕа тупсуутугар потребкооперация улахан оруолу ылбыта.

Чурапчы улуутугар потребительской кооперация сайдыытыгар олохторун бүтүннүү анаабыт аҕа саастаах кооператордар үгүстэр. Кинилэр бэйэлэрин, үтүө суобастаах үлэлэринэн бүгүнгү потребительской кооперация атабар туруутугар, салааы сайдарыгар улахан кылааты киллэрсибиттэрэ саарбахтаммат.

Улууска биэр тарбахха баттанар улахан тэрилтэ күн бүгүн даҕаны таһаарылаах үлэлтинэн инники күөҥгэ сылдьар. Урукку сылларга үлэлтэлэр сылын ахсын ыытыллар социалистическай кыспаланыыга үчүгэй көрдөрүүлэри ситиһэллэрэ. 1978 сыл түмүгүнэн Россияҕа бастаан Роспотребсоюз бырабыланын уонна профсоюз Кини Комитетин көһөрүлгө сылдьар Кыһыл Знамятын да ылбыттарга элбэҕи кэпсир. Бу хартыына билигин саҕа таһымна тахсан, "Маарыкчаан" потребобщество бастын үлэлтэлэрэ бэйэ уопутун тарбатан, араас таһымнаах керүү быыстапкаларга ситиһиллээхтик кыттан, улуустун аатын өрөспүүбүлүкэҕэ, бүтүн Россияҕа аалтамаллар. Бүгүнгү күнүгэ потребобщество саҕалыы олох тэтимин тутан, сыллата онорон таһаары эргилэр үрдүүрүгэр, тэрилтэ матырыйаалынай-техническэй баазатын бөҕөрөтүүгэ былааннаахтык ылсан үлэлиирэ хайбаллаах суол.

Өрөспүүбүлүкэ потребобществоларын түмэр "Холбос" потребсоюз тэриллэбитэ 100 сылын туслар үбүлүйүнэн потребительской кооперация бэтэрээнэрин, тэрилтэҕэ үлэли-хамсыы сылдьар биэр идэлээхтэри иттих-истииник тус бэйэм аалпыттан эбэрдэлибин! Үгүс киһи олоҕор үтүө суолу хаалларбыт, таһаарылаах үлэлтинэн улуус сайдыытыгар сүҥхэн кылаатын киллэрбит "Маарыкчаан" потребобщество кэлэр кэмнэри унуордаан, үүнэ-сайда турдун!

Андрей Тимофеевич НОГОВИЦЫН,
Чурапчы улууһа(оройуона) МТ баһылыга,
РФ тыа хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ.

ЧУРАПЧЫ КООПЕРАЦИЯТЫН УСТУОРУЙАТЫТТАН

• 1918 сыл ахсынны 4-10 күннэригэр бастагы учредительнай сийиэс ыңгырыллан, Саха уобаластаагы кэлэрэтиилтэр содуустара "Холбос" тэриллэбитэ. Сэбизт, бырабыланын, ревизиялыыр хамыһыһа талыллыбыттар, "Холбос" бырабыланын бастагы бэрэссэдээтэллэн Кузьма Осипович Гааврилов буолбута. "Холбос" устааба ахсынны 25 күнүгэр регистрацияламмыта.

• Боотуруускай улуутугар потребобществолар регистрацияламмыттар:

- V - с Хатылы нэһилигэр (Кында) 1917 с. балаан ыйын 1 күнүгэр.
- Боотуруускай (улуус киинигэр Чурапчыга) 1917 с. ахсынны 15 күнүгэр.

- Чакыр - Хадаар - 1918 с. муус устар 5 күнүгэр.
- Алабар нэһилигэр (Гробужденин) 1918 с. алтынны 25 күнүгэр.

• 1930 с. Чурапчы райпотребсоюз тэриллэбитэ

• 1933 с. Мурун Тымпыаҕа Николай Дмитриевич Субуруускай көбүлээһининэн 0.5 т кыамталаах бастагы бэкээринэ тутуллубута.

• 1932 с. эрээ дьыҕа бастагы сабылаах остолобуой аһыллыбыта.

• 1956 с. бэс ыйын 1 к. Одьууун нэһилигэтиннэ Хараандыа учаастагар бастагы продавецна суох ларек аһыллыбыта.

• Оройун 4 сельпунтун лийииктаахтара фронтта кемелерэ

• 1942 сылга кирибит барыс 20%-нын барыта 19808 солк. "Советская Якутия" танковой колонна тутуутугар бизрбиттэрэ.

• 1943 с. РПС систиэмэтин үлэлтэлэрэ 3-5 күннээх хамнастарын 2173 солк. Арбааны фронт сэрйииттэригэр ыытыллар бэлэххэ бизрбиттэрэ.

• Кэбээйи оройуонугар көһөрүлүүгэ барбыт 15 колхуос 1943 сыллаахха продосуданан ылбыт бородукталарын 152698 солк. 13 харчы суумалаах ситэ төлөммөтөх иһэ Кэбээйи райкоопуттан 1951 с. тохсунну 1 к. аактанан Чурапчы райпотребсокуугар көһөрүлүбүт.

ЧУРАПЧЫ УЛУУҺУН ПОТРЕБКООПЕРАЦИЯТЫН ТӨРҮТТЭСПИТ БИЛЛИЛЭЭХ ДЬОННОР

НИКОЛАЙ ДМИТРИЕВИЧ КРИВОШАПКИН - УОТ СУБУРУУСКАЙ

Николай Дмитриевич Кривошапкин - Уот Субуруускай Чурапчы улуутугар бастагынан Сэбизскэй былааһы олохтоспут, дьадакылар олохторун тупсарарга туруулаһан ахсуспут, биллилээх улсастыбаннай-политическай дьэйдэтэл Кини Чурапчы улуутун потребкооперациятын сайдыытыгар улахан оруоллаах киһи буолар. Ол курдук Николай Дмитриевич көбүлээһининэн 1933 с. туонна анара кыамталаах бастагы бэкээринэ Мурун Тымпыаҕа тутуллубута. Кини 1943 с. тохсунну 5 күнүгэр хаайыттан босколорон баран, 1943 с. олунну ый 18-к 31 нүмэрдээх бирикээһинэн райсоюзка заворунан үлэҕэ кирибит. Үлэтин М.Н.Протодьяконовтан тутарыгар бирикээскэ РПС бэрэссэдээтэлэ Петров М.Д. илии баттаабыт. 1943 с. кулун тутар 20 күнүттэн подсобнай хаһаайыстыбаны бөҕөрөтөр сыалтан, бырабыланын чилиэтин Н.Д. Субуруускай подсобнай хаһаайыстыба дириэктэринэн аныыллар. Бирикээскэ РПС бырабыланын бэрэссэдээтэлэ Евстифеев И.В. илии баттаабыт. Бэрэссэдээтэл Евстифеев И.В. суох буолар кэмгэр бырабыланын чилиэтин Н.Д. Субуруускай бырабыланын бэрэссэдээтэллэн солбуйааччынан хаалар эбит. (Приказ № 149 от 15.12.1943 г., приказ № 15 от 12.02.1944 г.) 1948 с. ыам ыйын 3 к. райзаготконтора 246 нүмэрдээх уураабынан Н.Д. Субуруускай заготконтора лаборанынан ыыллыбыт. 1948 с. атырдьах ыйын 4 к. 279 нүмэрдээх уураабынан инбэлиитинэн (дорубуйатын туругуна) ууратыллыбыт. Бирикээстэргэ РЭК дириэктэрэ А.Г.Ефремов илии баттаабыт.

АНДРЕЙ АНДРЕЕВИЧ САВВИН

Кэлэрэтиилтэри тэрийиһэ, кинилэр үлэлэригэр оччотоогу үөрэхтээх, сайдылаах дьонно актывынай кыттыыны ылбыттар. Ол курдук, Чурапчы оройуонун биэр кизн туттар киһитэ Болтоноттон төрүттээх, этнограф, фольклорист, учуутал, мусуой дириэктэринэн үлэлээбит Саввин Андрей Андреевич Болтоно потребобщество бырабыланын чилиэтинэн, суоччутунан талыллыбыта. Кини 1920 с. Боотуруускай улуус исполкомун солбуйар бэрэссэдээтэллэнэн, норуот судьуйатын суруксунан, судьуйанан үлэлээбитэ. 1928 сылтан Боотуруускай кредитнэй табаарыстыба бырабыланын чилиэтин суоччута, 2 төгүл Уобалаастаагы кэлэрэтиилтэр сойустара, "Холбос" сийиэһигэр кыттыыны ылбыта. "Холбос" таһаарар "Якутская кооперация" сурунаалыгар хас да ыстатыйаны суруйбута.

ИЛЬЯ НИКИФОРОВИЧ БАШАРИН

Чурапчы улуутугар потребкооперацияны төрүттэспит дьоннортон биридэстэринэн XX үйэ саҕатыгар Боотуруускай улуутун үөрэхтээх дьоннорттон биридэстэрэ, I Хатылы (Кытаанах) нэһилигэр уһуннук кинээһинэн, улуус суруксунан, быыбарынай кулубанан үлэлээбит, Саха литературатын төрүттээччи, поэт, бөлүһүк Өксөкүлээх Өлөксөй - А.Е. Кулаковский биһигэ үөрэммит доҕоро Илья Никифорович Башарин буолар. 1922 с. атырдьах ыйыгар Илья Никифорович салалтатынан I Хатылы нэһилигэр потребобщество тэриллэр. Манна кини улуус исполкомун бэрэссэдээтэллэн солбуйааччыта буолу сылдьан потребобщество бырабыланын эбээһинэтин тэһигэ топорго сылдьыбыт. Илья Николаевич 1923 с. Кытаанахха көһөн тахсан потребобщество дьаалатынан дьарыктанар, ол эрэри дорубуйата улаханник мөлүтөн, 1928 с. балыһаҕа кириэр уонна 1929 с. олунууга өлөр.

Чурапчы потребкооперациятын ситимэ араас сылларга

1936 с. 6 сельпо: Кытаанах, Мугудай, Хадаар, Чурапчы, Амма, Алабар сельполара бааллара.

1942 с. Аҕа дойду саритин уонна Хоту көһөрүлүү содулугар нэһиликтэри аһыаан, Алабар уонна Кытаанах сельполара Мугудайга холбонмуттара.

1948 с. ыам ыйын 11 к. 48 нүмэрдээх РПС бырабыланын уураабынан Мугудай сельпота икки аны араарыллан, Алабарга уонна Кытаанахха туһунан сельполар тэриллэбиттэрэ. Сылан нэһилигэ Кытаанахха сыһарыллыбыта. (эрдэ Мугудай сельпотугар кириэрэ).

1948 с. От ыйын 20 к. 78 нүмэрдээх РПС бырабыланын уураабынан Чурапчы сельпота Хатылы уонна Чурапчы сельпотугар араарыллыбыта.

1954 с. ахсынны 18 к. 43 нүмэрдээх РПС боломуочунайдарын муннабын уураабынан Хатылы сельпота 1955 с. Чурапчыга төттөрү холбонмута.

1973 с. РПС кулун тутар 23 к. РПС боломуочунайдарын муннабын уураабынан райпотребсоюз уларытыллан райпо буолбута. Райпо састаабыгар 9 эргин тэрилтэ тэриллэбиттэ: Чурапчы, Хатылы, Амма, Сылан, Кытаанах, Бахсы, Мугудай, Дирин, Хайахсыт.

1987 с. ахсынны 15 к. РПС бырабыланын уураабынан Райпо райпотребсоюзка уларытыллыбыта. Мындааһы, Сылан, Мугудай, Чурапчы, Дирин сельполара тэриллэбиттэрэ.

1993 с. тохсунну 28 к. РПС бырабыланын уураабынан райпотребсоюз састааба уларытыллыбыта. Дирин, Сылан, Кытаанах, Мындааһы сельполара, 2 хозрасчетнай ТП Хайахсыт, Бахсы, 3 ТП Хатылы, Одьулуун, Чурапчы тэриллэбиттэрэ.

1998 с. кулун тутар 11 к. улуус потребобществоларын бэрэстэбиитэллэрин уопсай муннабын уураабынан райпотребсоюз уларыта тутуллан, 3 потребобщество тэриллэр: "Маарыкчаан", Сылан, Чурапчы.

Сылан ПО - Кытаанах, Арылаах, Сылан нэһиликтэрэ, Чурапчы ПО, Мырыла, Мындааһы, Одьулуун, Чурапчыттан илин маһаһын, остолобуой, кулинарнай-кондитерскай сыах сыһарыллыбыттар. "Маарыкчаан" ПО - Бахсы, Алабар, Мугудай, Төлөй, Чурапчы, Одьулуун, Хатылы, Болтоно, Хадаар, Хайахсыт, Чакыр нэһиликтэрэ.

2001 с. үс потребобщество холбоһон, биэр "Маарыкчаан" ПО буолбута.

Ольга МОНАСТЫРЕВА,
"Маарыкчаан" ПО
бырабылланһатын бэрэссэлэтэлэ.

Оболорго уонна дьахталларга аналлаах сыһыары

Эдэр төрөннүттэргэ тустаах сүбэлэр

Оҕо доруобайдык сылдьара, бары өттүнэн таба иитиллэн тахсара хас биирдии төрөппүт ыра санаата, сүрүн сорууга буолара чахчы. Хаһа дьиз кэргэн, ийэ уонна аба оҕото дьон тэҥинэн улаатан, үлэһит киһи, туспа ыал буоларын баҕарбат буолуой? Ол да иһин оҕону иитиигэ төрөппүт күннэтэ үлэлиир-хамсыыр, кыһаллар-мүһэллэр, сүүрэр-көтөр, олобун саамай үтүө

кэмнэрин аныыр буоллаба. Үгүс дьиз кэргэн оҕону иитиигэ биир сомоҕо буолан үлэлээн, оҕо таба иитиллэн тахсарыгар үгүһү онорор уонна ситиһэр. Оттон сорох төрөппүттэр оҕо иитиитигэр болбомтону уурбакка, эбэтэр биризмэтигэр ылсыбакка, оболорун майгыта-сигилиитэ таба сайдарын куоттараллар, хойутаан албастарын билинэллэр, элбэби сүүтэрэллэр.

Норуокка мээһэһэтиллибэт эбээт: «Оҕону таба иитиһ – төрөппүт дьоло» диир. Оҕону таба иитэргэ оҕо сайдар ситимин тутуһан, норуот үтүө үгэстэрин үөрэтэн, чугас дьон-сэргэ сүбэтин-аматын уонна сэмэтин ылынан, эдэр ыал олоххо санга хардыылары онороллоро – бүгүнгү күммүт ирдэбилэ.

Мантан аллараа, норуот иитэр ньымаларын, олобу

олорбут дьон сүбэ-соргу тылларын, күннэтэ көрсүлүр олох түгээннэрин түмэн, оҕо сыһа иитиллэн эрэрин билгэлиир тас көстүүлэри кылгастык быһааран уонна өйдөтөн биэрэр тобоостоох. Тоҕо диэтэххэ, оҕо сыһа иитиллэн эрэрин атын харах араарарын, чугас киһи быһаарарын күннээби олохпут дакаастыыр.

Оҕо сыһа иитилиитин тас көстүүлэрэ:

Оҕо улахан киһи кэпсэтиитин быһар, мэхэйдир

Күннээби олоххо манньк түгэн аһыйба суох. Ордук оҕуота иннинээби савастаах оҕо улахан дьон кэпсэти олоҕорун мэхэйдээр, халпырыыстыыр, аттаахтыыр. Оҕо манньк майгытын туораты, бэйэтэ этэр уочаратта кэлэрин кэтэһэ үөрэтиһ «бээ, тохтоо» диир тылынан эрэ мунгурдаммат.

Ол иһин оҕо дьон кэпсэтиитигэр мэхэйдэспэтигэр күннэтэ дьиз иһинэн түгэни булан иитиһ, үөрэтиһ эрийлэр. Күннээби түгэнтэн оҕо тугу сыһыспытын өйдөтөн, ыалдьыттар эбэтэр улахан дьон баарына киһи тугу гыныахтаабын быһаарар, көрдөрөр ордук. Истин кэпсэтиһ, оҕо өйүгэр-санаатыгар тийэр ына быһаары туһалаах буолуо.

Холобур, төлөпүүннүүх иннинэ оҕону сэрэтэн: «Мин билигин аһыйах мүнүүтэ төлөпүүнүнэн кэпсэтиһ, баһаалыста эн миһин аралдьытыма. Мин кэпсэтиһ бүтүтэхпинэ ыйытаар», - диир быһааран сэрэтиһ, оҕо кэтэһэ үөрэнэригэр уонна тулуурдаах буолуутугар көмөлөһүө.

Оҕо маһаһынтан тугу туттутун барытын ыллара сатыыр

Кыра оҕо ымсыыраара элбэх, этэргэ дылы хараба ымсыыраар, илтиһэ харбыыр буоллаба. Оҕо ардыгар

улахан дьон табаары тутан-хабан көрөллөрүн үтүктүүн эмиз сөл. Оҕо манньк майгытын уларытыһы төрөппүттэн болбомтону уонна тулуурду эрийэр. Маһаһыын табаарын барытын хайдах ылыаххынны? Ол иһин оҕону саһыттан көрөн, маһаһыынга илдьэ барарга эрдэттэн бэлэмнээххэ наада. Сатаан суруйар-ааһар оҕо аһаан атыһаһар испиһээи оноруохха, онон көрөн, оҕо ыллар табаарын талыахха. Оттон кыра оҕо оҕо сөбүлүүр оонньуурун уруһуйун эбэтэр ойуутун илтиһигэр туттарыахха, онон сирдэтээххэ. Оччотугар оҕо оонньууру талараа кыттыһар, киһи баба санаата учуоттаныллар. Оҕо уоскуйар, атынга аралдьыйбат.

Оҕо «доруобо», «көрсүөххэ диири», «баһыыба», «баһаалыста» диир тыллары умнар

Бу тыллары уһууаһына күннэтэ үөрэтээлэр, элбэхтэ хатылаан таһыйаллар. Онон оҕо үксэ бу алтаах тыллары талтаан күннэтэ этэр, маннькатын хайбаналлар. Оҕо эйбээс, кэпсэтиннээт буола үөрэнэрэ бу тыллартан сабаланаарын таба өйдүүххэ, күннэтэ оҕону илтиһэххэ-үөрэтээххэ.

Дьиз кэргэн иһигэр кэпсэтиһэ бу өйдөөх тыллары куруук туттуохха, оччотугар оҕо истэ-билэ сылдьан, тылын саппааһа эбиллэр, бу кэрэ тыллары хатылаан туһаныа. Оҕо куукуланан оонньууругар бу тыллары таба туттарыгар сүбэлээххэ, көх – нэм буолуохха.

Оҕо атын дьон баарыгар халпырыыстыыр, дьиз иһинээби кистэли ыһар

Оҕо кыра эрдэбиттэн дьиз кэргэн уратытын, туспа тутуллаабын, быраабылалаабын, ис кистэлэннээбин билэ улаатара хайбаллаах.

Дьиз кэргэн иһигэр сороһор ис сыһыаны быһаарсы, улахан куолаһынан сыһыаны этиһ ханна барыай? Дьиз иһинээби кистэлэнэ, оҕо тус кистэлэнэ атын дьон-сэргэ истэрэ-билэрэ сороһор куһаҥан да дьайылаах буолуо буоллаба.

Оҕо дьиз кэргэн чилиэнэ буоларын билэ улаатарыгар, дьиз кэргэн кистэлэнэ мээһэ кэпсэ сылдьыбатын туһугар тустаах сүбэни билэрээххэ. Күннэтэ «Дьиз кэргэн кистэлэнэ» диир туугун өйдөтүүххэ, холобурдаан быһааран билэрээххэ.

Оҕо төрөппүккэ сөрүөстэр

Улаатан эрэр оҕо мэниктиирэ, үөһэ-аллараа хаттаастара ханна барыай. Сорох төрөппүт, ордук эдэр эһэлэр уонна эбэлэр оҕону экирэтэ сылдьан «сэрэн, үөһэ ыттыма – охтон түһүөн», «сэрэн, тутума – иһигин өлөрүөн», уо.д.а ордук бобор-хаайар тылларга оҕону куттас, бэйэтигэр эрэлэ суох оноруохтарын сөл. Итинник бобулла-хаайылла үөрэммит оҕо төрөппүккэ сөрүөстэ, иннин-кэннин кэтэһэ сылдьан, хамсанара-имсэнэрэ аһаан, халпырыһын дьонун нөүгө таһаара үөрэнэр.

Онон оҕону кытта оҕо быһааахкатыгар, айылбаа күүлэйдии сылдьан оҕо хамсанарын наһаа хайымаахха. Ол онугар оҕону кытта тэҥнэ оонньуур, сүүрэр-көтөр киһи бэйэтигэр эрэллээх уонна эт-хаан өттүнэн сайдылаах буоларыгар туһалаах.

Оҕо аһы таах тутта сылдьан сиыр, ыһар-тоһор, бырааһаттыыр

Улаатан эрэр оҕо, ордук уол оҕо аһылык биризмэтигэр остуолга ыспакка-тохпокко аһы үөрэнэрэ үчүгэй. Сорох төрөппүттэр оболоро халпырыһтааһына, ытааһына аралдьытан кэмпизтиһэн, бирэһиһиһэн айах туталлара күннэтэ көстөн аһар түгэн. Оҕо устунан үөрэнэн, хаама эбэтэр сонньуу олорон аһы үөрэнэн хаалар. Оччоту аһылык режимэ кэһиллэр, ас тобоһо сиргэ ыһыллар, эбиһтин дьиз-уот киртийэр. Манньк үөрэнэн хаалбыт оҕо уһууаһына да бардаһына, оннук туттар-халтар. Оҕо манньк сигилиитин бэлэтиһ көрбүт чугас дьон тутта төрөппүккэ этэн, оҕо сигилиитэ көнөрүгэр тустаах көмө онороллоро сирдээх.

Оҕо чугас дьонго суох тугу да гыммат

Оҕону наһаа аттаахтаты, иннин-кэннин хайа сылдьы киһи «төлүһчү оҕо» буола улаатарыгар туһулуур. Сорох оҕо төрөппүттэрин таһырдыа да

таһаарбат, кылгас кэмнэ хараһын да далыттан араарбат буолааччы. Төһө да оҕо күндүтүн иһин, дьиз кэргэннэ киһи эрэ баар буолбатаһын билэ, дьиз иһинээби уопсай бэрээдэги тутуһа үөрэнэрэ наада. Сыһа тутуннахха, бу түгэнтэ олус бэйэмсэх буола улаатын, инникитин иитиллэн тахсыытыгар уустуктары үөскэтиһ эмиз сөл. Ол иһин эрдэттэн дьиз кэргэн иһинэн сүбэлэһэн, оҕо бу үчүгэйэ суох хааныстыбатын аралдьытар ньымалары тобулар уонна булар наадалаах.

Түмүк

Оҕо сыһа иитилиитин тас көстүүлэрэ манан эрэ бүтүтүтэр. Хас биирдии дьиз кэргэннэ араас түгэн элбэх буоллаба. Оҕо таба иитиллэн тахсара, сирдээх буола улаатара төрөппүт билиититтэн-көрүүтүттэн эмиз туттулуктаах. Онон төрөппүт элбэби билэрэ-көрөрө, оҕону иитиһэ анаммыт кинээлэри, тустаах ыстатыйалары булан ааһара туһалаах.

Баары түмэн, үтүө үгэстэри сөргүтэн, оҕо барахсан таба иитиллэн тахсарыгар дьиз кэргэн бары кыттыһан, күннэтэ туһалаахтык түбүгүрүүххүт, оҕону иитиһэ тус кылааккытын киллэриэххит, үтүө сүбэһит буолуоххут диир эрэһэбин.

Парасковья ПОПОВА – ТУСКУЛААНА, РФ суруналыыстарын сойууһун чилиэнэ, РФ уопсай үөрэхтээһинин бочуоттаах үлэһитэ.

Элбэби билэн-көрөн кэллибит

Ахсынны 4 күнүгэр Ханалас улуунун 1 Малдыаар нэһилиэгэр Булгуннахтаахха 1 Малдыаартан төрүттээх норуот уус-уран айымньытын — фольклору хомуйааччы, ТЛИНЧИ кэрэспэдьинэ Е.Е. Лукин — Түмүт Дьөгүөр төрөөбүтэ 100 сылыгар анаммыт олонхо чэрчитинэн 5-с өрөспүүбүлүкэтээби "Забытые собиратели Олонхо" диэн форум буолан ааста.

Форумна РНА СС Гуманитарнай чинчийи уонна абыйах ахсааннаах хотугу норуоттар проблемаларын чинчийэр институт Саха сиригээби национальнай архыып, ПА Ойуунускай аатынан судаарыстыбаннай литэратуриинэ мусуой, Олонхо ассоциациятын

үлэһиттэрэ, кыраайы үөрэтээччилэр, учууталлар, Ханалас, Горнай, Чурапчы улуустарын култуураба үлэһиттэрэ кыттыыны ыллылар.

Бу тэрээһингэ мин "Олонхоһут А.Н. Кривошапкин — Нуора Өлөксөй олобун-дьаһабын туһунан номохтор", Мугудайтан Ырыа Ымыынаан сизинэ, Д.Д. Красильников аатынан Мугудай орто оскуолатын дириэктэри иитэр үлэбэ солбуйааччы Е.М. Данилова "Кэрэспэдьинэ, фольклору хомуйааччы Е.Е. Лукин — Түмүт Дьөгүөр олонхоһут, норуот ырыаһыта П.М. Терютина Ырыа Ымыынаан айымньыларын сурукка киллэрингэ кылаата" диэн үлэбитинэн кыттан кэллибит.

Е.Е. Лукин Булгуннахтаах сэттэ кылаастаах оскуолатын бүтэрээт, Дьосуускайга биир сыллаах учууталлар куурустарыгар үөрэнэн, учуутал идэтин баһылаан, 1938-1942 сс. Хатылыга, Алабаарга учууталлаан, тус үлэтин биографиятын сабалаабыт. Ол үлэбэбит сылларыгар А.Н. Кривошапкин — Нуора Өлөксөй "Хара дьоруо аттаах Хара Ньургун бухатыыр" олонхотун биир тэн буоларынан, икки өттүнэн хоһоонунан, П.М. Терютина, дьоннобиллэринэн, Балагыас — Ырыа Ымыынаан "Нөрүөн Мүлүгү" олонхотун 170 лиискэ 10.500 хоһоон строкалаан уонна ырыатын, чабырбаһын уо.д.а. айымньыларын эт кулгаабынан истэн суруйбут.

Е.Е. Лукин учууталынан, пионер баһаатайынан, детдом дириэктэринэн, начаалынай оскуола сэбиэдиссэйинэн Ханалас, Горнай, Чурапчы оскуолаларыгар 1951 сыллаахха диэри үлэлээбит. Олох эдэр сааһыттан фольклору сэргээн сурукка тигэр, хомуйар буолбут. Олобун усталаах туоратыгар норуот талааннахтарын

50 айымньыларын, ол иһигэр 7 олонхону хомуйбута. Саамай кэрэспэбиллээбэ — бу хомуйбут туһунан да кэмнэмэт барба баайы научнай архыыпка туттарбыт үтүөлээх, көмүскэ да бэриллэбит күндү кылаат.

Ханаластар биир дойдутаахтарын Е.Е. Лукин — Түмүт Дьөгүөр олобун, үлэтин үөрэтэллэр, үйэтитэр үлэлэрэ кизин далааһыннаах эбит.

1938 сыллаахха норуот фольклорнай нэһилиэстэбитин сурукка-бичиккэтиһэн үйэтитэр сыаллаах тэриллэбит эспэдииссийэлэринэн өрөспүүбүлүкэбэ биллэриллэбит куонкуруска хомуллубут айымньылар бүгүһү күнүгэ диэри саха тыллаахха тийиэн кэпсэтигэр, хомуйааччы-кэрэспэдьинэр биридьолун миэстэни ылалларын, форум кыттыылаахтара аныгы информационнай технологияны туһанан кэпсиэр үлэлэрэ, 2-с Малдыаар орто оскуолатын 4-с кылааһын уопаттара "Ханалас Боотур"

олонхоттон быһа тардан толоруулар, Покровскайдаагы художественнай оскуола үөрэнээччилэрэ "Ханалас Боотур" сюжеттарын холустаабыт дьүүһүт, Е.Е. Лукин — Түмүт Дьөгүөр олобун, үлэтин кэпсиэр быыстапкалара, Булгуннахтаах нэһилиэгин бэтэрээннэрин "Айылгы" фольклорнай ансамбыла Ырыа Ымыынаан "Быттык быттык Маарыйабын" ырыатын, сурукка киллэрибит чабырбаһыттан толоруулар ситэрэн-хоторон биэрдиһэр. Форумтан элбэби билчч-көрөн кэллибит. Түгэһинэн туһанан, куораккабаран кыттыыныларбытыгар массынатынан, олонхо кизин эйгэбэ тахсарыгар быһааччы көмөнү онорбут биир дойдутаахпыттар В.В. Ершовка махталбытын тиздээбит.

М.П. ИУСТИНОВА,
Хатылы нэһилиэгин Бочуоттаах олохтообо.

Үөрэх - иити

ДЫННЭЭХ НОРУОТ УЧУУТАЛА

Сэтинны 15 күнүгэр Одьулуун орто оскуолатыгар Россия уонна Саха АССР үтүөлээх учуутала, Аба Дойду улуу Сэриитин кыттыылааба Петр Афанасьевич Старостин төрөөбүтэ 100 сылыгар аналлаах «Дыиннээх норуот учуутала» диэн тэрээһиннэр буолан аастылар. Оскуола кэлэктиибэ (дир. Афанасий Максимов), нэһилиэк дьаһалтата (баш. Людмила Ефремова) чакчы да дууһаларын ууран, кыһанан тэрийбиттэр.

Петр Афанасьевич үгүс сылларга Одьулуун нэһилиэгин элбэх ыччатын математика физика предметтэригэр үөрэппитэ, тизини кэбэ сыһыарбыта. Петр

Афанасьевич новатор учуутал быһыытынан биллэр. Ол курдук, кини оёону кылааска иккис сылын хааллары суох буолуутун ситиһэргэ оройуонна, өрөспүүбүлүкэбэ бачымы көтөхпүтэ, Кабинетнай систиэмэнэн үөрэтиини эмиэ биир бастакынан сабалаабыта.

Үбүлүйдээх тэрээһин үөрүүлээх чааһыгар тыл эппит дьон Петр Афанасьевичи үтүкэн кини, учуутал, улахан дьиз кэргэн аба баһылыгын быһыытынан истинник ахтан-санаан аастылар.

Петр Афанасьевич олобур, үлэтигэр анаммыт төгүрүк остуол оскуолаба үрдүк таһымна барда. Төгүрүк остуолу Гаврил Федотов, дириэктэри производствоса солбуйааччы, чакчы да сэргэхтик, чуолкайдык салайан ытта. Петр Афанасьевич сизинэ, Ларионов аатынан физико-техническэй лицей ангийскай тылга учуутала Мирза Владимировна Попова эһэтин туһунан ахтыта дьону долгутта, үөрэтии-иити туһунан көрүүлэрэ, үөрэтэр оёолоругар истин сыһыана улахан сэнээрини ылла. Эдэр, талааннаах учууталга ситиһиллэри бабарабыт.

Петр Афанасьевич 100 сылыгар анаан тэриллэбит физико-математическай турнирга 7-с-8-с кылаас оёолоро, уопсайа 12 оскуолаттан 60 үөрэнээччи кыттыыны ылла. Турнир икки түһүмэбинэн ыытылынна: бастакынан, олимпиада, иккиннин, «Сатабылгы көрдөр» диэн хамаанданан бырайыак үлэтэ. Олимпиада кыайыылаахтарынан, призердарынан буоллулар: 7-с кылаастарга: 1-кы

миэстэ - Ариана Сивцева (Мугудай), 2-с миэстэ - Тит Толстоухов (Мугудай), 3-с миэстэ - Радомир Иванов (С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолата), 8-с кылаастарга: 1-кы миэстэ - Артем Илларионов, 2-с миэстэ - Миша Абрамов (Амма), 3-с миэстэ - Настя Оконешикова (Мугудай) ыллылар.

Биир сонун тэрээһининэн бэриллэбит матырыйааллартан араас бырайыактары онорон, хамаанданан көмүскэһин буолла. 1-кы миэстэ - улуустаагы гимназия оёолоро промкоговоритель онорон таһаарбыттар. 2-с миэстэ - Төлөй орто оскуолатын хамаандата ылла, кинилэр оёорочник онорбуттар. 3-с миэстэ - Мындабааһы орто оскуолатын оёолоро бэбү ыраастыыр собуот макетын онорбуттар.

Олимпиада мунуутор кыайыылаабынан гимназия 7-с кылааһын үөрэнээччи - Тимур Куличкин буолан, Петр Афанасьевич оёолоро туруорбут бириистэрин - ноутбугу тутан, үөрдэ-көттө.

Бу тэрээһин чэрчитинэн, улуустаагы математика уонна физика учууталларын интегрированнай уроктарын күрээбэ буолла. Манна 1-кы миэстэни Улахан Күөл оскуолатын учуутала С.Н. Дьячковская, 2-с миэстэни Төлөй орто оскуолатыттан М.Д. Васильева, 3-с миэстэни улуустаагы гимназияттан Е.А. Пермякова ыллылар. Оттон улуус үрдүнэн бастын физика кабинетин көрүү күрээбэр 1-кы миэстэни Чакыр орто оскуолата (сэб. Т.В. Охлопоква), 2-с миэстэни Мугудай орто оскуолата (сэб. Т.Н. Макарова), 3-с миэстэни Төлөй орто оскуолата (сэб. М.Д. Васильева) ыллылар. Бу күрэх кыайыылаабар Петр Афанасьевич оёолоро, сизиннэрэ принтер бириһи туруордулар.

Петр Афанасьевич дагыттар киһи этэ - байанайдаах булчут, ааттаах мас ууһа, үйэтин тухары пропагандист, агитатор, 20 сыл устата партийнай тэрилтээ сэжирэтээр. Улахан дьиз кэргэн аба баһылыга, амарах абата, эһэтэ этэ. Кини кэргэнинэн, акусерка идалээх Варвара Алексеевнанын 7 оёобо күн сири көрдөрбүттэрэ, билгин 5 оёо төрөппүттэрин олобун салгыыллар. Тулааһа хаалбыт, кыаммат аймахтарын үс оёотун иитэн, үлэһит дьон, ыал онортообуттара.

Улахан кыыс Татьяна Старостина - РФ норуотун үөрэтиитин туйгуна, учууталлар учууталлара. Иккис кыыс Александра Попова - Саха өрөспүүбүлүкэтин доруобуйа харыстабылын туйгуна, медсизээрэ, үлэ бэтэрээнэ, 3 оёолоох. Үлүс кыыс Анна Макарова - «Чурапчы» ТХПК кылаабынай бухгалтер, Россия агропромышленнай комплексин бочуоттаах үлэһитэ, Саха өрөспүүбүлүкэтин тыа хаһаайыстыбатын туйгуна, 4 оёолоох. Төрдүс кыыс Мария Петрова - өр сылларга оройуон үлэ салаатыгар үлэлээбит үлэ бэтэрээнэ, үөрэх управлениетын кылаабынай буһаалтырынан үлэлиир, уола налоговай сулууспа үлэһитэ. Уола Петр Старостин - РФ үтүөлээх экзэмиһиэ, 3 оёолоох.

Дьэ ити курдук, дыиннээх норуот учуутала Петр Афанасьевич улахан оёобо оёолоругар, сизиннэригэр салбанар.

К.Н. АБРАМОВ,
П.А. Старостин үөрэнээччитэ,
Д.Д. Красильников аатынан
Мугудай орто оскуолатын бэтэрээн учуутала.

ЭБЭРДЭЛИЙБИТ

Тагталлаах эдийлбийтин, "РФ нэһилиэгнэни олох-дьаһах онотунан хаачыйы туйгуна" бэлэ хаһаайкатын, уран тарбахтаах иштэнээнэ, Сылан нэһилиэгин олохтообун **Мария Дмитриевна ТРИФОНОВАНЫ** 65 саахын туйулбут убулуйдээх күнүнүн истинник эбэрдэлиийбит!

Баһарабыт кытаанах доруубуйаны, олох оруулар үлүгүр бу курдук үөрө-көтө, айа-тутта, өр сыһаараа биһиги ортобутулар дьаһаллохтук эттиһэ, олоһ!

Эбэрдэни кытта биһирэс төрөөбүттэриг, кинилэр дьыс кэрэттэрэ.

Человек и закон

Информационное сообщение

Руководствуясь пунктом 7 статьи 24 Федерального Закона «Об основных гарантиях избирательных прав и права на участие в референдуме граждан РФ», МО «Болтогинский наслег» объявляет прием предложений по кандидатурам для назначения членов избирательных комиссий муниципального образования с правом решающего голоса.

Прием документов осуществляется в течение 30 дней со дня опубликования настоящего объявления в местную газету «Сана олох» по адресу: с.Харбала-2-я, ул.Центральная, д.5/1, рабочий тел.: 25-529.

Необходимые документы можете посмотреть на официальном сайте МО «Болтогинский наслег» в сети интернет: <https://bolongo.sakha.gov.ru> МО «Болтогинский наслег».

Прокуратура иһитиннэрэр

Пенсионердар бырааптарын көмүскээтэ

Пенсионердар сыннааланга баран кэлбит айаннарын ороскуотун төлүүртэн Чурапчытаагы Пенсионнай пуонда салаата аһаастаммытыгар, Чурапчы улуусун прокуратурата сайабылыанналар киирбитэринэн, бэрэбиэксэ ыытта.

Ол курдук, үс пенсионер сыннааланга баран кэлбит айаннарын ороскуотун аһаастаммытыгар, Чурапчытаагы Пенсионнай пуонда салаатын үлэтигэр «Утук Хоту үлэлиир уонна оһорор дьон судаарыстыбаннай гарантияларын туйунан» Сокуон ирдэбиллэрин 4, 34 ыст кэһиллэрэ булутуннулар.

Бу сокуон кэһиллэригэр оройун прокуратуратынан үс пенсионер быраабын көмүскүүр сыаллаах Чурапчытаагы мировой судууа керүүтүгэр ирдэбил сайабылыанналар ытыллыбытара.

Ирдэбил сайабылыанналары керүү түмүгүнэн, суут Чурапчытаагы Пенсионнай пуонда салаатын пенсионердар айаннарын ороскуотун төлүүрүгэр эбэһинистээтэ.

2018 сыл ахсынны ый иһинэн, оройун прокуратурата пенсионердар кэпэ-бара айаннарын ороскуотун төлөттөрөр бырааптарын көмүскүүр сыаллаах барыта 11 ирдэбил сайабылыанналар суутунан коруллэнэр, пенсионердар бырааптара көмүскэнэ.

Чурапчы улуусун Прокуратурата.

Сана дьыллаабы "Сырдыгынан сыдыай, Чурапчым!" урбааньыттар икки ардыларынаабы күрөс балаһыанньата:

Тэрийэччи: "Чурапчы нэһилиэгэ" МТ дьаһалтата.

Кыттааччы: Чурапчы нэһилиэгин бары урбааньыттара.

Күрэх сыала-сорууга:

Тэрийтэргэри уопсай бырааһынныктаабы үөрүүгэ-көтүүгэ түмүү.

Дьон-сэргэ сыннааланан тэрийи, нэһилиэгэ кэрэгэти.

Нэһилиэгиньээ Сана дьыллаабы сүргэни көтөбүү.

Ирдэбиллэр:

Күрэххэ кытты сайаапкатын Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтатыгар ахсынны 19 күнүгэр диэри тиксэрэбит.

Сайаапка биэрбит урбааньыттар бэйэлэрин территорияларын кэрэгэтэллэр, эйгэлэри тэриһэллэр.

Баара ирдэбиллэр: дьыс таһын, күрүөнү уотунан, уоттаах араас фигураларынан, оноһуктарынан кэрэгэти.

Сыаналанар:

Уот-күөс;

Тупсабай, мындыр көстүү;

Бэриллибит тизмэни арайык;

Хаачыстыба.

Түмүк таһаарыы:

Дьүүллүүр сүбэ ахсынны 27-28 күннэригэр кэрийэн көрөр, 5 бааллаах систиэмэни сыаналыыр.

Түмүк Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтатын баһылытын "Сана дьыллар" тохсунуу 5 күнүгэр биллэриллэр.

Наһараадалааһын:

Бириис пуондата – 45000 солк. Бастагы миэстэ – 20000 солк., иккис миэстэ – 15000 солк., үчүс миэстэ – 10000 солк.

Тэрийэр хамыһыһа.

Күндүтүк саныыр кийиитим, ытыктыыр санаспыт

ЗАХАРОВА Парасковья Петровна

ыарахан ыарыыттан эмикс олохтон туораабытынан, оһолоругар, сиэннэригэр күтүөттэригэр, хос сиэннэригэр, аймактарыгар дириң кутурбааммытын тирдэбит.

Төлөйтөн Варвара Петровна оһолоро, сиэннэрэ, кинилэр дьыс кэрэгэттэрэ.

Дорожно-транспортное происшествие с участием несовершеннолетних пассажиров

19.11.2018 г. в 9 ч. 08 м. в дежурную часть ОМВД России по Чурапчинскому району поступило телефонное сообщение от фельдшера службы «03», о том, что в Чурапчинскую ЦРБ за медицинской помощью обратились несовершеннолетние пострадавшие в ДТП.

В ходе проверки сообщения установлено, что 19.11.2018 года микроавтобус УАЗ, движимая со стороны с. Абага Амгинского района в сторону с. Боробут Таттинского района по РАД «Бетон» 51 км Чурапчинского района, не справившись с рулевым управлением, совершил опрокидывание с проезжей части по ходу движения направо. В салоне автомашины находились шесть несовершеннолетних учащихся и два учителя МБОУ Абагинской СОШ.

В целях предупреждения детского дорожно-транспортного травматизма и обеспечения безопасности при перевозке групп детей автобусами, отделение ГИБДД ОМВД России по Чурапчинскому району напоминает о неукоснительном выполнении требований постановления Правительства Российской Федерации от 17 декабря 2013г. №1177 «Об утверждении Правил организованной перевозки группы детей автобусами», а также своевременном информировании подразделений Госавтоинспекции об осуществлении массовых перевозок детей и подаче заявки на сопровождение транспортных средств патрульными автомобилями в порядке установленном приказом МВД России от 31 августа 2007 года №767.

Напоминаем о личной ответственности органов местного самоуправления, образовательных учреждений и руководителей организованной перевозки группы детей автобусами, о недопущении самовольного выезда школьных автобусов, а так же не допущении выезда групп детей более 8 несовершеннолетних иными транспортными средствами, кроме специально оборудованных для перевозки детей автобусами, обозначенными опознавательными знаками «Перевозка детей», о

необходимости выезда транспорта только после согласования маршрута движения с ОГИБДД ОМВД России по Чурапчинскому району.

ОГИБДД ОМВД России по Чурапчинскому району убедительно просит всех должностных и юридических лиц автотранспортных предприятий, а так же педагогов и родителей со всей ответственностью подходить к вопросу организации перевозок детей.

За нарушения в сфере безопасности пассажирских перевозок действующим законодательством предусмотрена административная ответственность.

В соответствии с Постановлением Правительства Российской Федерации требования пункта 3 Правил, утвержденных настоящим постановлением, части, касающейся требований к году выпуска автобуса, вступили в силу с 1 января 2017г. (п.3. Для осуществления организованной перевозки группы детей используется автобус, с года выпуска которого прошло не более 10 лет, который соответствует по назначению и конструкции техническим требованиям к перевозкам пассажиров и допущен в установленном порядке к участию в дорожном движении).

Кроме того не стоит забывать, что зимой на автодорогах стоит устойчивый густой туман, а между тем, некоторые водители, вопреки всему стараются обогнать впереди едущую машину и допускают выезд на встречную полосу в условиях недостаточной видимости, тем самым ставя под угрозу бесценную человеческую жизнь. Уважаемые водители! Будьте предельно бдительны на дорогах, соблюдайте скоростной режим, а так же правила перевозки пассажиров и правил применения ремней безопасности.

ОГИБДД ОМВД России по Чурапчинскому району.

Положение акции «Баба санаа харыйтата»

Цель: помощь и поддержка многодетным и малообеспеченным семьям, состоящим на учете в «Центре поддержки семьи» с Чурапчы.

Время и место проведения: с 12 декабря по 19 декабря 2018 года в магазине «Детский мир» по адресу ул. Октябрьская, 30/1

Участники акции: организации, предприятия села Чурапчы и желающие. Критерии:

1. Дети семей, состоящих на учете в «Центре поддержки семьи» с Чурапчы, в которых оба родителя являются безработными;
2. Дети из многодетных семей (свыше 5-ти детей), состоящих на учете в «Центре поддержки семьи» с Чурапчы, в которых один из родителей является безработным;
3. Дети 2007-2018 года рождения. Требования: - сбор подарков до 19.12.2018 года; - подарки должны быть сделаны с учетом пожелания детей.

Орг.комиссия.

Ыныры

Ытыктабыллаах Чурапчы улуусун олохтоохторо!

Биһиги биһир дойдубааһыт, бастын общественница, норуодунай тыһаатыр артыыһа, уран тарбахтаах маастар, илгээх дьыс кэргэн күн-күбэй ийэтэ, эйбэс эбэтэ, ыллам майгылаах, үөрүннээн айылгылаах, олоххо тардыһылаах **Татьяна Никитична Григорьева-Баишева** улахан ыарыыга ылларан, Москвага суһал элэрээсийэни барарыгар күөккө буолун диэн, үгэн-сүктэн ытырабыт.

Аһымал санаа кэнсирэ ахсынны 16 күнүгэр «Айылгы» культуура киһинигэр буолуоба. Араас ыар кэмнэри туруулсалыт Чурапчыбыт дьыно, аһыныгас санаабытыгар, түмсүүлээх буолубутугар эрэнэбит. Кирибит үл Татьяна Никитична кыһыын Айталина Михайловна Лазарева аатыгар арыллыбыт онека туйуебэ.

ПАО «Сбербанк» 8603 счет 40817810076000514414, мобильнай баан 8-914-220-25-87 нүөмүргэ холбонуулаах. Күн киһитэ – көмүскэс, Айыы киһитэ – аһыныгас.

Чурапчы нэһилиэгин олохтооһо

АДАМОВ Леонид Николаевич

уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, ийэтигэр Екатерина Дмитриевна Адамовага, кэргэнигэр Медора Спиридоновна Адамовага уонна уолугар Коляга дириң кутурбааммытын тирдэбит.

Убайдара, эдьийдэрэ, санаастара Ефремовтар, Адамовтар, Корякиннар дьыс кэрэгэттэрэ.

Кылаабынай эрдэктэр э.т. - Л.В. ГОРОХОВА, Кылаабынай эрдэктэри солбуйааччы - Е.Г. МАКАРИНСКАЯ. Эппиэттир сэмэргээр, сурук отдела - А.Н. ЗАХАРОВА. Экономика, тыа хаһаайыстыбатын отдела - А.М. СЛЕПЦОВ. Кэрэспэдиэнэр - С.А. ЖЕНДРИНСКЭЙ, М.В. ПЕТРОВА. Таһааччы - Л.К. ПОЛОВА. Бачаэттэаччы - Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэрийэн таһаараччылар: СР Правительствата, Чурапчы улуусун "Сана олох" редакция-издательскай холбоһук автономнай учреждение, Российскай Федерация Россияналар СР управлениытыгар 2012 с. күлүн тутар 15 күнүгэр регистрацияламыт нүөмүр - ПИ №14-0238.

Редация, издатель, аадырыһа: 678670, Чурапчы сэл., Карп Маркс ул., 26 "а". Телефоннарбыт: редактор - 41-332, отделлар - 41-265, 41-358. E-mail: sanaoloh@mail.ru, сайт: sanaoloh.ru, instagram: @sanaoloh

Бачаэттэс сааһа: № 95 (11554)

Кээмэй: 2 бэч. лист

Ахсаана 750, Хаһыат сыанаһа: 10

Аһаар оһорор иһиттэр санаа редакция позициялар кэбэни сэл туйулар буолбутас. Оруута ыйаһтар чаһаһар кэрэспэдиэннэригэр эппиэттэһи оһиттэр тус бачаэттэс.

Хаһыат бачаэттэс бэриллэр графика: 18 ч 00 м. Бачаэттэс бэрилиннэ: 16 ч 00 м. "Сана олох" редакция-издательскай холбоһука 13.12.2018 с. офсетка бачаэттэнэ. Типография аадырыһа: 678670, Чурапчы сэл., Карп Маркс ул., 26 "а". Индекс: 54907. Хаһыат издэлээхэ иһитэ: олутуруннуука уонна бээтинсэе таһаар.